

دانشکده علوم اقتصادی و اداری

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد در رشته مدیریت بازرگانی (گرایش تحول)

موضوع:

بررسی تاثیر سرمایه فکری بر گرایش کارآفرینانه و عملکرد سازمانی در
کسب و کارهای نانو در ایران

استاد راهنما:

دکتر محمدرضا زالی

استاد مشاور:

دکتر مهرداد مدهوشی

نگارش:

میرمحسن مهدیوند

دی ماه ۱۳۸۹

تقدیر و تشکر

این تحقیق مرهون راهنمایی‌ها و مساعدت‌های بی‌دریغ استاد ارجمندم، جناب آقای دکتر محمد رضا زالی در سمت استاد راهنمایی باشد که همواره مراد کنکاش و تعمق بیشتر تشویق نموده‌اند، از زحمات و راهنمایی‌های ارزنده ایشان صمیمانه تشکر و قدردانی می‌نمایم.

از استاد گرامی‌ترم، جناب آقای دکتر مهرداد مدبوشی، که در مقام استاد مشاور بر غنای این پژوهش افزودند، کمال تشکر را دارم.

از اساتید محترم، جناب آقای دکتر آقا جانی، جناب آقای دکتر شیرخدايي به خاطر داورى اين پايان نامه قدردانى مى‌کنم.

در اینجا بر خود لازم می‌دانم که از همکاری صمیمانه اعضای خانواده‌ام که در انجام تحقیق نهایت همکاری را با اینجانب داشتند، پاسکزاری می‌نمایم.

تقدیم به

تمام کسانی که در مسیر توسعه سرمایه فکری ایران به طور مخلصانه در حال تلاش هستند،

پدر بزرگوارم،

دریای محبت، مادرم،

چشمه جوشان مهر، همسرم

چکیده

در اقتصاد مبتنی بر دانش، محصولات و سازمانها براساس دانش زندگی می‌کنند و می‌میرند و موفق‌ترین سازمانها آنهایی خواهند بود که از سرمایه فکری خود به نحو موثری در جهت خلق و افزایش ارزش سازمانی استفاده می‌کنند. از طرفی دیگر، در چنین عصری که تغییرات در زمینه‌های گوناگون به سرعت اتفاق می‌افتد، کامیابی از آن سازمانهایی است که بتوانند بین منابع دانش محور و عملکرد سازمان خود ارتباط معنی‌داری برقرار سازند. در چنین فضایی، بازارهای آینده از آن شرکت‌هایی است که به ریسک‌پذیری کارآفرینانه بهاء می‌دهند و برای گسترش سرمایه فکری خود در حد کلان سرمایه‌گذاری می‌کنند. از این رو، گرایش به سمت کارآفرینی به یکی از مهم‌ترین فعالیت سازمانها تبدیل شده است.

در اکثر پژوهش‌های انجام شده، تاثیر سرمایه فکری بر عملکرد سازمانی به طور مستقیم مورد بررسی قرار گرفته و نقش عواملی که می‌تواند این ارتباط را تحت تاثیر قرار دهند، نادیده گرفته شده است. لذا تحقیق حاضر درصدد است علاوه بر تاثیر مستقیم، تاثیر غیرمستقیم سرمایه فکری بر عملکرد سازمانی را از طریق گرایش کارآفرینانه مورد بررسی قرار دهد. برای انجام تحقیق، اطلاعات لازم به وسیله پرسشنامه (ضریب آلفای، ۰/۹۱۹) از ۹۱ کسب و کار تولیدکننده محصولات نانویی در ایران جمع‌آوری گردید. روش تحقیق حاضر نیز، مبتنی بر متدولوژی مدل‌یابی معادلات ساختاری می‌باشد. در نهایت، نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که از بین ابعاد تشکیل دهنده سرمایه فکری، سرمایه‌های انسانی و رابطه‌ای هم به طور مستقیم و هم غیرمستقیم و سرمایه ساختاری تنها به طور غیرمستقیم و از طریق گرایش کارآفرینانه بر عملکرد سازمانی تاثیر معناداری دارند. نتایج به دست آمده، بیانگر این است که گرایش کارآفرینانه بین سرمایه‌های فکری و عملکرد سازمانی، به عنوان متغیر میانجی عمل می‌کند.

کلید واژه‌ها

سرمایه فکری، سرمایه انسانی، سرمایه ساختاری، سرمایه رابطه‌ای، گرایش کارآفرینانه، عملکرد سازمانی.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: کلیات تحقیق
۱-۱-۱	مقدمه..... ۱
۲-۱-۱	بیان مسئله..... ۲
۳-۱-۱	اهمیت مسئله..... ۳
۴-۱-۱	چارچوب مفهومی تحقیق..... ۵
۵-۱-۱	اهداف تحقیق..... ۵
۶-۱-۱	فرضیه‌های تحقیق..... ۶
۷-۱-۱	قلمرو تحقیق..... ۶
۱-۷-۱-۱	قلمرو موضوعی..... ۶
۲-۷-۱-۱	قلمرو مکانی..... ۶
۳-۷-۱-۱	قلمرو زمانی..... ۶
۸-۱-۱	تعریف واژه‌ها..... ۷
۱-۸-۱-۱	تعریف مفهومی واژه‌ها..... ۷
۲-۸-۱-۱	تعریف عملیاتی واژه‌ها..... ۸
۹-۱-۱	محدودیت‌های تحقیق..... ۹
	فصل دوم: مروری بر ادبیات و پیشینه تحقیق
۱-۲-۱	مقدمه..... ۱۰
۲-۲-۱	سرمایه فکری..... ۱۱
۱-۲-۲-۱	تعاریف مختلف سرمایه فکری..... ۱۲
۲-۲-۲-۱	سیر تحول تاریخی سرمایه فکری..... ۱۴
۳-۲-۲-۱	طبقه‌بندی‌های مختلف اجزاء سرمایه فکری..... ۱۵
۴-۲-۲-۱	اجزای تشکیل دهنده سرمایه فکری..... ۲۵

۲۶	..... سرمایه انسانی..... ۱-۴-۲-۲
۲۸	..... سرمایه ساختاری..... ۲-۴-۲-۲
۲۹	..... سرمایه رابطه‌ای..... ۳-۴-۲-۲
۳۰	..... دلایل اندازه گیری سرمایه فکری..... ۵-۲-۲
۳۴	..... منافع و مزایای اندازه گیری سرمایه فکری..... ۶-۲-۲
۳۶	..... برخی از محدودیت های سیستم حسابداری سنتی از نظر بونتیس..... ۷-۲-۲
۳۷	..... مدیریت سرمایه فکری..... ۸-۲-۲
۳۹	..... گرایش کارآفرینانه ۳-۲
۳۹	..... کارآفرینی..... ۱-۳-۲
۴۳	..... ضرورت و اهمیت کارآفرینی..... ۲-۳-۲
۴۵	..... کارآفرینی سازمانی..... ۳-۳-۲
۴۷	..... مفهوم گرایش کارآفرینانه..... ۴-۳-۲
۵۰	..... ابعاد گرایش کارآفرینانه..... ۵-۳-۲
۵۱	..... نوآوری..... ۱-۵-۳-۲
۵۳	..... ریسک پذیری..... ۲-۵-۳-۲
۵۴	..... استقلال..... ۳-۵-۳-۲
۵۶	..... پیشگامی..... ۴-۵-۳-۲
۵۸	..... رقابت تهاجمی..... ۵-۵-۳-۲
۶۰	..... عملکرد سازمانی ۴-۲
۶۰	..... اجزای اصلی و مراحل اجرای مدیریت عملکرد..... ۱-۴-۲
۶۱	..... تعریف عملکرد..... ۲-۴-۲
۶۱	..... مفاهیم کلیدی عملکرد..... ۳-۴-۲
۶۳	..... ارزیابی عملکرد..... ۴-۴-۲
۶۴	..... روش های ارزیابی عملکرد..... ۵-۴-۲
۶۵	..... سیستمهای ارزیابی عملکرد سنتی و مدرن..... ۶-۴-۲

۶۶	.....	۵-۲- مروری بر پیشینه تحقیق
۶۶	.....	۱-۵-۲- تحقیقات خارجی
۷۲	.....	۲-۵-۲- تحقیقات داخلی
۷۶	.....	۶-۲- مدل مفهومی تحقیق
۷۶	.....	۱-۶-۲- متغیر مستقل
۷۷	.....	۲-۶-۲- متغیر واسطه یا میانجی
۷۸	.....	۳-۶-۲- متغیر وابسته
۷۸	.....	۷-۲- فناوری نانو
۷۸	.....	۱-۷-۲- مفهوم نانو تکنولوژی
۷۹	.....	۲-۷-۲- کاربردهای فناوری نانو
۸۰	.....	۳-۷-۲- جنبه‌های تحول ساز فناوری نانو
۸۰	.....	۴-۷-۲- فناوری نانو و بازارهای پویای بین‌المللی
۸۱	.....	۵-۷-۲- فناوری نانو در ایران
۸۲	.....	۶-۷-۲- فناوری نانو و فرصت‌های کارآفرینی

فصل سوم : روش شناسی تحقیق

۸۳	.....	۱-۳- مقدمه
۸۴	.....	۲-۳- روش تحقیق
۸۵	.....	۳-۳- جامعه آماری
۸۵	.....	۴-۳- حجم نمونه و روش نمونه‌گیری
۸۶	.....	۵-۳- تعیین حجم نمونه انتخابی از جامعه
۸۷	.....	۶-۳- ابزار سنجش و گردآوری داده‌ها
۸۷	.....	۷-۳- شرح پرسشنامه
۸۹	.....	۸-۳- اعتبار و قابلیت اعتماد یا روایی و پایایی
۸۹	.....	۱-۸-۳- تعیین روایی (اعتماد)

۸۹	.....۳-۸-۲- تعیین پایایی (قابلیت اعتماد)
۹۰	.....۳-۹- روش‌های تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق
۹۲	.....۳-۹-۱- تحلیل توصیفی داده‌ها
۹۲	.....۳-۹-۲- تحلیل استنباطی داده‌ها
۹۴	.....۳-۹-۳- معادلات ساختار یافته خطی (LISREL)

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها

۹۸	.....۴-۱- مقدمه
۹۹	.....۴-۲- تحلیل توصیفی داده‌ها
۹۹	.....۴-۲-۱- مطالعات جمعیت شناختی نمونه مورد مطالعه
۹۹	.....۴-۲-۱-۱- تحلیل توصیفی نمونه آماری با توجه به متغیر جنسیت
۹۹	.....۴-۲-۱-۲- تحلیل توصیفی نمونه آماری با توجه به متغیر سن
۱۰۰	.....۴-۲-۱-۳- تحلیل توصیفی نمونه آماری با توجه به متغیر تحصیلات
۱۰۱	.....۴-۲-۱-۴- تحلیل توصیفی نمونه آماری با توجه به متغیر تاهل
۱۰۱	.....۴-۲-۱-۵- تحلیل توصیفی نمونه آماری با توجه به متغیر تجربه کاری
۱۰۲	.....۴-۲-۱-۶- تحلیل توصیفی نمونه آماری با توجه به متغیر سابقه فعالیت کسب و کار
۱۰۳	.....۴-۲-۱-۷- تحلیل توصیفی نمونه آماری با توجه به متغیر تعداد محصولات
۱۰۴	.....۴-۳- تحلیل استنباطی داده‌ها
۱۰۴	.....۴-۳-۱- مدل‌های اندازه‌گیری
۱۰۴	.....۴-۳-۱-۱- مدل اندازه‌گیری سرمایه فکری
۱۰۶	.....۴-۳-۱-۱-۱- مدل اندازه‌گیری گرایش کارآفرینانه
۱۰۸	.....۴-۳-۱-۱-۱-۱- مدل اندازه‌گیری عملکرد سازمانی
۱۱۰	.....۴-۳-۲- بررسی همبستگی بین متغیرهای مستقل و وابسته
۱۱۰	.....۴-۳-۲-۱- همبستگی بین سرمایه فکری و گرایش کارآفرینانه

- ۱۱۰ ..... همبستگی بین سرمایه انسانی و گرایش کارآفرینانه. ۱-۱-۲-۳-۴
- ۱۱۱ ..... همبستگی بین سرمایه ساختاری و گرایش کارآفرینانه. ۲-۱-۲-۳-۴
- ۱۱۲ ..... همبستگی بین سرمایه رابطه‌ای و گرایش کارآفرینانه. ۳-۱-۲-۳-۴
- ۱۱۲ ..... همبستگی بین سرمایه فکری و عملکرد سازمانی. ۲-۲-۳-۴
- ۱۱۳ ..... همبستگی بین سرمایه انسانی و عملکرد سازمانی. ۱-۲-۲-۳-۴
- ۱۱۴ ..... همبستگی بین سرمایه ساختاری و عملکرد سازمانی. ۲-۲-۲-۳-۴
- ۱۱۴ ..... همبستگی بین سرمایه رابطه‌ای و عملکرد سازمانی. ۳-۲-۲-۳-۴
- ۱۱۵ ..... همبستگی بین گرایش کارآفرینانه و عملکرد سازمانی. ۳-۲-۳-۴
- ۱۱۶ ..... تأیید مدل مفهومی تحقیق با استفاده از مدل معادلات ساختاری. ۳-۳-۴
- ۱۱۸ ..... آزمون فرضیات تحقیق با استفاده از مدل نهایی روابط ساختار یافته خطی. ۴-۳-۴
- ۱۱۹ ..... فرضیه فرعی (۱-۱). ۱-۴-۳-۴
- ۱۲۰ ..... فرضیه فرعی (۲-۱). ۲-۴-۳-۴
- ۱۲۰ ..... فرضیه فرعی (۳-۱). ۳-۴-۳-۴
- ۱۲۰ ..... فرضیه فرعی (۱-۲). ۴-۴-۳-۴
- ۱۲۱ ..... فرضیه فرعی (۲-۲). ۵-۴-۳-۴
- ۱۲۱ ..... فرضیه فرعی (۳-۲). ۶-۴-۳-۴
- ۱۲۲ ..... فرضیه اصلی سوم. ۷-۴-۳-۴
- ۱۲۲ ..... آزمون میانگین. ۵-۳-۴
- ۱۲۲ ..... آزمون میانگین متغیر مستقل (سرمایه های فکری). ۱-۵-۳-۴
- ۱۲۴ ..... آزمون میانگین متغیر میانجی (گرایش کارآفرینانه). ۲-۵-۳-۴
- ۱۲۵ ..... آزمون میانگین متغیر وابسته (عملکرد سازمانی). ۳-۵-۳-۴
- ۱۲۶ ..... آزمون تحلیل واریانس فریدمن. ۶-۳-۴
- ۱۲۶ ..... آزمون فریدمن مولفه‌های سرمایه انسانی. ۱-۶-۳-۴
- ۱۲۶ ..... آزمون فریدمن مولفه‌های سرمایه ساختاری. ۲-۶-۳-۴
- ۱۲۷ ..... آزمون فریدمن مولفه‌های سرمایه رابطه‌ای. ۳-۶-۳-۴

- ۱۲۸ ..... ۴-۶-۳-۴ آزمون فریدمن سرمایه فکری.....
- ۱۲۸ ..... ۴-۶-۳-۴ آزمون فریدمن گرایش کارآفرینانه.....
- ۱۲۹ ..... ۴-۶-۳-۴ آزمون فریدمن عملکرد سازمانی.....

فصل پنجم: یافته‌ها، نتیجه‌گیری و پیشنهادات

- ۱۳۰ ..... ۱-۵-۱ مقدمه.....
- ۱۳۱ ..... ۲-۵-۲ خلاصه بیان مسئله.....
- ۱۳۳ ..... ۳-۵-۳ بحث و نتیجه‌گیری.....
- ۱۳۹ ..... ۴-۵-۴ مدل تحلیلی تحقیق.....
- ۱۴۰ ..... ۵-۵-۵ ارائه پیشنهادات.....
- ۱۴۰ ..... ۱-۵-۵-۱ پیشنهادات بر مبنای یافته‌های تحقیق.....
- ۱۴۲ ..... ۲-۵-۵-۲ پیشنهادات برای تحقیقات آتی.....
- ۱۴۳ ..... منابع و مأخذ.....
- ۱۵۲ ..... پیوست‌ها.....

فهرست شکل‌ها

عنوان	صفحه
شکل (۱-۱) چارچوب مفهومی تحقیق.....	۵
شکل (۱-۲) مفهوم‌سازی سرمایه فکری از دیدگاه بونتیس.....	۱۶
شکل (۲-۲) مدل ادوینسون و مالونه از سرمایه فکری.....	۱۹
شکل (۳-۲) مدل چن و همکارانش از سرمایه فکری و روابط بین آنها.....	۲۰
شکل (۴-۲) طبقه‌بندی سرمایه فکری ارائه شده توسط هانناس و لوونداهل.....	۲۲
شکل (۵-۲) طبقه‌بندی سرمایه فکری توسط لیم و دالیمور.....	۲۳
شکل (۶-۲) چهارچوب کارت امتیازی متوازن ارائه شده توسط نورتون و کاپلان.....	۲۴
شکل (۷-۲) مدیریت سرمایه فکری.....	۳۷
شکل (۸-۲) اجزای اصلی مدیریت عملکرد.....	۶۰
شکل (۹-۲) ارتباط نهاده‌ها و ستاده‌ها و اهداف به کمک رابط‌های کارایی و اثربخشی و اقتصادی بودن.....	۶۲
شکل (۱۰-۲) نگرش سیستمی عملکرد.....	۶۴
شکل (۱۱-۲) مدل مفهومی تحقیق.....	۷۶
شکل (۱-۴) مدل اندازه‌گیری سرمایه فکری مربوط به خروجی برآوردها.....	۱۰۴
شکل (۲-۴) مدل اندازه‌گیری سرمایه فکری مربوط به خروجی راه‌حل‌های استاندارد شده.....	۱۰۵
شکل (۳-۴) مقادیر بحرانی ضرایب مدل اندازه‌گیری سرمایه فکری.....	۱۰۶
شکل (۴-۴) مدل اندازه‌گیری گرایش کارآفرینانه مربوط به خروجی برآوردها.....	۱۰۶
شکل (۵-۴) مدل اندازه‌گیری گرایش کارآفرینانه مربوط به خروجی راه‌حل‌های استاندارد شده.....	۱۰۷
شکل (۶-۴) مقادیر بحرانی ضرایب مدل اندازه‌گیری گرایش کارآفرینانه.....	۱۰۸
شکل (۷-۴) مدل اندازه‌گیری عملکرد سازمانی مربوط به خروجی برآوردها.....	۱۰۸
شکل (۸-۴) مدل اندازه‌گیری عملکرد سازمانی مربوط به خروجی راه‌حل‌های استاندارد شده.....	۱۰۹
شکل (۹-۴) مقادیر بحرانی ضرایب مدل اندازه‌گیری عملکرد سازمانی.....	۱۰۹

- شکل (۴-۱۰) مدل نهائی روابط ساختار یافته خطی مربوط به خروجی برآوردها..... ۱۱۶
- شکل (۴-۱۱) مدل نهائی روابط ساختار یافته خطی مربوط به خروجی راه حل های استاندارد شده تحقیق..... ۱۱۷
- شکل (۴-۱۲) مقادیر بحرانی ضرایب در مدل نهایی روابط ساختار یافته خطی..... ۱۱۸
- شکل (۵-۱) مدل تحلیلی تحقیق..... ۱۳۹

فهرست جدول‌ها

صفحه	عنوان
۱۴	جدول (۱-۲) جدول زمانی مهمترین رویدادها و وقایع حساس سرمایه فکری.....
۱۷	جدول (۲-۲) ارزش بازاری سازمان از دیدگاه سوییبی.....
۱۸	جدول (۳-۲) مثالی از مدل هدایتگر دارائیهای نامشهود توسط سوییبی.....
۲۲	جدول (۴-۲) طبقه بندی سرمایه فکری توسط پتی و گویتیر.....
۲۶	جدول (۵-۲) مقایسه مفهوم سازی‌های سرمایه فکری.....
۴۸	جدول (۶-۲) ابعاد گرایش کارآفرینانه در مطالعات متعدد انجام گرفته.....
۴۹	جدول (۷-۲) ابعاد گرایش کارآفرینانه از دیدگاه کوین و اسلویین.....
۵۰	جدول (۸-۲) ابعاد گرایش کارآفرینانه از دیدگاه لامپکین و دس.....
۶۵	جدول (۹-۲) تفاوت‌های عمده سیستمهای سنتی و مدرن ارزیابی عملکرد.....
۸۸	جدول (۱-۳) سوالات مربوط به متغیرهای تحقیق.....
۹۰	جدول (۲-۳) نتیجه محاسبه ضریب آلفای کرونباخ.....
۹۵	جدول (۳-۳) شاخص های ارزیابی مدل معادلات ساختاری.....
۱۰۵	جدول (۱-۴) شاخص های برازندگی مدل اندازه گیری سرمایه فکری.....
۱۰۷	جدول (۲-۴) شاخص های برازندگی مدل اندازه گیری گرایش کارآفرینانه.....
۱۰۹	جدول (۳-۴) شاخص های برازندگی مدل اندازه گیری عملکرد سازمانی.....
۱۱۰	جدول (۴-۴) آزمون همبستگی پیرسون بین سرمایه فکری و گرایش کارآفرینانه.....
۱۱۰	جدول (۵-۴) آزمون رگرسیون خطی بین سرمایه فکری و گرایش کارآفرینانه.....
۱۱۱	جدول (۶-۴) آزمون همبستگی پیرسون بین سرمایه انسانی و گرایش کارآفرینانه.....
۱۱۱	جدول (۷-۴) آزمون رگرسیون بین سرمایه انسانی و گرایش کارآفرینانه.....
۱۱۱	جدول (۸-۴) آزمون همبستگی پیرسون بین سرمایه ساختاری و گرایش کارآفرینانه.....
۱۱۱	جدول (۹-۴) آزمون رگرسیون بین سرمایه ساختاری و گرایش کارآفرینانه.....

- جدول (۱۰-۴) آزمون همبستگی پیرسون بین سرمایه رابطه ای و گرایش کارآفرینانه..... ۱۱۲
- جدول (۱۱-۴) آزمون رگرسیون بین سرمایه رابطه ای و گرایش کارآفرینانه..... ۱۱۲
- جدول (۱۲-۴) آزمون همبستگی پیرسون بین سرمایه فکری و عملکرد سازمانی..... ۱۱۳
- جدول (۱۳-۴) آزمون رگرسیون بین سرمایه فکری و عملکرد سازمانی..... ۱۱۳
- جدول (۱۴-۴) آزمون همبستگی پیرسون بین سرمایه انسانی و عملکرد سازمانی..... ۱۱۳
- جدول (۱۵-۴) آزمون رگرسیون بین سرمایه انسانی و عملکرد سازمانی..... ۱۱۳
- جدول (۱۶-۴) آزمون همبستگی پیرسون بین سرمایه ساختاری و عملکرد سازمانی..... ۱۱۴
- جدول (۱۷-۴) آزمون رگرسیون بین سرمایه ساختاری و عملکرد سازمانی..... ۱۱۴
- جدول (۱۸-۴) آزمون همبستگی پیرسون بین سرمایه رابطه ای و عملکرد سازمانی..... ۱۱۵
- جدول (۱۹-۴) آزمون رگرسیون بین سرمایه رابطه ای و عملکرد سازمانی..... ۱۱۵
- جدول (۲۰-۴) آزمون همبستگی پیرسون بین گرایش کارآفرینانه و عملکرد سازمانی..... ۱۱۵
- جدول (۲۱-۴) آزمون رگرسیون بین گرایش کارآفرینانه و عملکرد سازمانی..... ۱۱۵
- جدول (۲۲-۴) شاخص های برزندگی مدل نهائی تحقیق ۱۱۷
- جدول (۲۳-۴) ضرایب مسیرهای مستقیم و غیر مستقیم بین متغیرهای تحقیق ۱۱۹
- جدول (۲۴-۴) آزمون میانگین مولفه های سرمایه انسانی..... ۱۲۳
- جدول (۲۵-۴) آزمون میانگین مولفه های سرمایه ساختاری..... ۱۲۳
- جدول (۲۶-۴) آزمون میانگین مولفه های سرمایه رابطه ای..... ۱۲۴
- جدول (۲۷-۴) آزمون میانگین مولفه های گرایش کارآفرینانه..... ۱۲۵
- جدول (۲۸-۴) آزمون میانگین مولفه های عملکرد سازمانی..... ۱۲۵
- جدول (۲۹-۴) آزمون فریدمن سرمایه انسانی..... ۱۲۶
- جدول (۳۰-۴) آزمون فریدمن سرمایه ساختاری..... ۱۲۷
- جدول (۳۱-۴) آزمون فریدمن سرمایه رابطه ای..... ۱۲۷
- جدول (۳۲-۴) آزمون فریدمن سرمایه فکری..... ۱۲۸

جدول (۳۳-۴) آزمون فریدمن گرایش کارآفرینانه..... ۱۲۸

جدول (۳۴-۴) آزمون فریدمن عملکرد سازمانی..... ۱۲۹

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۹۹	نمودار (۱-۴) توزیع فراوانی نمونه آماری از نظر جنسیت.....
۱۰۰	نمودار (۲-۴) توزیع فراوانی نمونه آماری از نظر سن.....
۱۰۰	نمودار (۳-۴) توزیع فراوانی نمونه آماری از نظر میزان تحصیلات.....
۱۰۱	نمودار (۴-۴) توزیع فراوانی نمونه آماری از نظر وضعیت تأهل.....
۱۰۲	نمودار (۵-۴) توزیع فراوانی نمونه آماری از نظر تجربه کاری.....
۱۰۲	نمودار (۶-۴) توزیع فراوانی نمونه آماری از نظر سابقه فعالیت کسب و کار.....
۱۰۳	نمودار (۷-۴) توزیع فراوانی نمونه آماری از نظر تعداد محصولات.....

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

فصل اول شامل کلیات تحقیق است. در کلیات تحقیق، محقق به طور خلاصه و با توجه به موضوع تحقیق، به ضرورت و اهمیت انجام تحقیق، بیان مساله پژوهش، فرضیه‌های تحقیق، مدل مفهومی تحقیق، اهداف اساسی از انجام تحقیق، روش تحقیق، روش‌های گردآوری اطلاعات، نمونه و جامعه آماری، روش نمونه‌گیری و روش‌های تجزیه و تحلیل اطلاعات پرداخته، و در پایان تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرهای تحقیق مطرح می‌گردند.

با سیر جوامع از عصر صنعتی به عصر اطلاعات، امروزه می‌توان شاهد پدیداری اقتصادی بود که در آن دانش به عنوان مهمترین سرمایه، جایگزین سرمایه‌های مالی و فیزیکی شده است و رشد علوم بشری، رویارویی با عوامل مختلف را امری ناگزیر ساخته است. این تحولات به خصوص در مساله‌ی توسعه اقتصادی کشورها چنان سریع در حال وقوع است که در طول چند دهه اخیر، باعث حضور برخی کشورهای در حال توسعه، به عنوان قطب‌های مطرح در زمینه توسعه اقتصادی و اجتماعی شده است. بررسی‌ها نشان داده است که یکی از مهم‌ترین عوامل ایجاد مزیت رقابتی، همانا استفاده از فرصت‌ها در رقابت با سایر سازمانهاست که این امر جزء با افزایش نوآوری و گرایش به سمت کارآفرینی در سازمانها امکان پذیر نخواهد بود (قلیچ لی و مشبکی، ۱۳۸۵). از اوایل دهه ۱۹۸۰ با پیشرفت ناگهانی صنایع در عرصه رقابتهای جهانی و با اهمیت یافتن کارآفرینی و تاکید شرکتها بر نوآوری برای بقا و رقابت با کارآفرینانی که بیش از پیش در صحنه بازار ظاهر می‌شدند، موجب هدایت فعالیتهای کارآفرینانه به درون شرکتها و باعث شکل‌گیری سازمانهای کارآفرین شد (آقازاده و رضازاده، ۱۳۸۲). سازمان کارآفرین، سازمانی است که بدون در نظر گرفتن منابع موجود و تحت کنترل، فرصتها را پیگیری می‌کند. در ادبیات کارآفرینی، کارآفرینی سازمانی به شیوه‌های گوناگونی تعریف شده است و در همه این مطالعات، گرایش کارآفرینانه یک جایگاه مهمی دارد. گرایش کارآفرینانه که از طریق ابعادی همانند نوآوری، ریسک‌پذیری، استقلال، پیشگامی و رقابت تهاجمی ارزیابی شده‌اند، به عنوان ابزار مفیدی برای ارزیابی رفتار کارآفرینانه در سطح شرکت و تاثیر آن روی عملکرد شرکت پدیدار شده‌اند (لامپکین و دس، ۱۹۹۶)^۱. بر اساس مطالعه لامپکین و دس (۱۹۹۶): "شرکت‌هایی که می‌خواهند کارآفرینی سازمانی موفق داشته باشند باید گرایش کارآفرینانه داشته باشند". در ارتباط با گرایش کارآفرینانه و تاثیری که بر عملکرد سازمانها می‌تواند داشته باشد تحقیقات و بررسی‌های بسیاری انجام شده است که در اکثر این تحقیقات تاثیر مثبت گرایش کارآفرینانه بر عملکرد سازمانی تایید شده است. از طرفی دیگر، در عصری که تغییرات در زمینه‌های گوناگون به سرعت اتفاق می‌افتد و رشد و توسعه اقتصادی مستلزم شناسایی و خلق فرصت‌های کارآفرینی می‌باشد، جامعه‌ای در امر کسب و کارها جلودار خواهد بود که قادر باشد کارآفرینی را به سمت اقتصاد دانش محوری سوق دهد، یعنی کارآفرینان با خلق دانش بدیع و ابتکاری و تبدیل آن به نوآوری، زنجیره ارزشی خلق می‌نمایند که به ثروت اندوزی و اشتغال نیروی انسانی منتهی خواهد گردید. در این اقتصاد دانشی، محیط کسب و کار نیازمند رویکردی است که داراییهای ناملموس جدید سازمانی مثل: دانش و شایستگی‌های منابع انسانی، نوآوری، روابط با مشتری، فرهنگ سازمانی و غیره را در برگیرد. از اینرو، یکی از عواملی که می‌تواند نقش بسیار مهمی در افزایش قابلیت‌های منابع انسانی و افزایش نوآوری و گرایش سازمانها به سمت کارآفرینی داشته باشد، ارزیابی دقیق و استفاده مناسب از سرمایه‌های فکری می‌باشد (خاوندکار و متقی، ۱۳۸۸). در تحقیقی که توسط هایتون (۲۰۰۲)^۲، با عنوان تاثیر سرمایه فکری بر گرایش کارآفرینانه در کسب و کارهای جدید با تکنولوژی پیشرفته انجام شده است، نشان می‌دهد که سرمایه‌های فکری سازمان با ابعاد سرمایه انسانی، دارایی‌های فکری و خوشنامی، تاثیر مثبت و معنی‌داری بر گرایش کارآفرینانه دارد. از آنجایی که این دسته از سرمایه‌های سازمانی در ترازنامه انعکاس

^۱ - Lumpkin & Dess, 1996

^۲ - Hayton, 2002

نیافته و در عین حال بر عملکرد، سودآوری و نوآوری تاثیرات چشمگیری دارند، نیازمند توجه، تخصیص منابع و تاکید روزافزون مدیران عالی سازمانها می‌باشد.

تحقیق حاضر به منظور بررسی ارتباط بین سرمایه فکری، گرایش کارآفرینانه و عملکرد سازمانی، کسب و کارهای نانو در کشور ایران را به عنوان جامعه آماری انتخاب کرده است. در حدود هشت سال است که نانو فناوری به صورت جدی مورد توجه قرار گرفته است. فناوری نانو به عنوان یکی از اولویت‌های کشور و کارآفرینی در این حوزه، به عنوان مهم‌ترین هدف در سیاست گذاری‌های انجام گرفته در سند راهبرد فناوری نانو تعیین شده است. اما به دلیل وجود مشکلاتی در فرآیند "از تولید علم تا تولید محصول" بعد از گذشت بیش از هشت سال از شروع فعالیتها در این بخش، هنوز نتوانسته‌ایم شاهد تحقق این هدف مطابق با برنامه‌ریزی‌های صورت گرفته باشیم. بررسی‌ها نشان می‌دهد یکی از مهم‌ترین دلایل عدم تحقق این امر، این است که سازمانهای ما متأسفانه به سرمایه‌های دانشی و فکری خود توجهی ندارند و از نقش آنها در تحقق اهداف خود، غافل هستند زیرا این سرمایه‌های فکری را نمی‌شناسند و قادر به اندازه‌گیری آنها نیستند (یزدانی، ۱۳۸۵) و این منجر به عدم توانایی در تکمیل چرخه از ایده تا بازار و بهبود نوآوری در توسعه فناوری شده است (رمضانی، ۱۳۸۶). با توجه به در نظر گرفتن این فناوری به عنوان مهم‌ترین فناوری قرن بیست و یکم و رشد و توسعه محصولات مبتنی بر این فناوری در کشور، تحقیق حاضر درصدد است از طریق توزیع و جمع‌آوری پرسشنامه در بین مدیران کسب و کارهای تولید کننده محصولات نانو و به کمک نرم افزار SPSS و مدل‌سازی معادلات ساختار یافته خطی (LISREL) در ابتدا تاثیر مستقیم سرمایه فکری بر عملکرد سازمانی و سپس تاثیر غیرمستقیم سرمایه فکری بر عملکرد سازمانی را از طریق گرایش کارآفرینانه مورد بررسی قرار دهد.

۱-۳- اهمیت مسئله

در عصر حاضر، پیشرفت و توسعه کشورها منوط به رشد و توسعه فناوری است. در میان فناوری‌های قرن حاضر، فناوری نانو به یکی از زمینه‌های اصلی سیاست‌گذاری فناوری در جهان تبدیل شده است. کشورهای بسیاری به خصوص، کشورهای صنعتی جهان با تهیه و تدوین برنامه‌های مختلف و ایجاد مراکز تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی، اختصاص بودجه، ایجاد رشته‌های تخصصی در دانشگاه‌ها و مکلف کردن سازمانها به اولویت‌دهی به تحقیقات فناوری نانو، پا به این عرصه گذاشته‌اند (حیدری، ۱۳۸۴). طبق بررسی‌های انجام شده از سال ۲۰۰۱ تا سال ۲۰۰۴، مبلغ ۱۲ میلیارد دلار در زمینه فناوری نانو سرمایه‌گذاری شده است که این سرمایه‌گذاری، بازاری در حدود ۱۰۰۰ میلیارد دلار را در سال ۲۰۱۵ از آن خود خواهد کرد (رمضانی، ۱۳۸۶). جمهوری اسلامی ایران نیز با توجه به جدید بودن این عرصه در جهان و توجه گسترده کشورهای درحال توسعه به آن، همگام با جامعه جهانی از سال ۲۰۰۱ توجه ویژه‌ای به فناوری نانو داشته است و با تشکیل ستاد ویژه توسعه فناوری نانو که وظیفه آن سیاست‌گذاری، هماهنگی و حمایت از فعالیتهای توسعه این فناوری در کشور می‌باشد به برنامه‌ریزی برای بهره‌برداری از قابلیت‌های این فناوری اقدام نموده است. یکی از نتایج اجرای برنامه‌های مصوب، رشد ۴۰ پله‌ای نسبت به سال ۲۰۰۱ در تولید مقالات ISI و کسب رتبه پانزدهم جهان در تولید علم در سال ۲۰۰۹ بوده است (ستاد ویژه فناوری نانو،